

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Νεοφύτου Βάμβα 6, 106 74 Αθήνα

T: 2107233221-2 | W: www.nchr.gr | E: info@nchr.gr

Δήλωση ΕΕΔΑ για τους υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων που δραστηριοποιούνται στο πεδίο του προσφυγικού/μεταναστευτικού¹

Αθήνα, 22 Απριλίου 2024

Η ΕΕΔΑ ως ο εθνικός θεσμός προστασίας και προώθησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ελλάδα αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην προστασία των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός του πλαισίου της Διακήρυξης του ΟΗΕ για τους υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων της 8ης Μαρτίου 1999 (Απόφαση Γενικής Συνέλευσης ΟΗΕ A/RES/53/144). Η ίδια η Εισηγήτρια των Ηνωμένων Εθνών για τους υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μετά από πρόσφατη επίσκεψή της στην Ελλάδα διαπίστωσε ότι οι υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που εργάζονται για τα δικαιώματα των μεταναστών, αιτούντων άσυλο και προσφύγων, συμπεριλαμβανομένων δικηγόρων, εργαζομένων σε ανθρωπιστικούς οργανισμούς, εθελοντών και δημοσιογράφων, έρχονται αντιμέτωποι με καμπάνιες δυσφήμισης, ένα μεταβαλλόμενο ρυθμιστικό πλαίσιο, απειλές και επιθέσεις και κατάχρηση του ποινικού δικαίου σε έναν συγκλονιστικό βαθμό.² Παράλληλα, η Εισηγήτρια εξέδωσε πρόσφατα και ειδική έκθεση για τους υπερασπιστές που εργάζονται σε θέματα σχετικά με τη μετανάστευση, τους πρόσφυγες και το άσυλο,³ στην οποία η ΕΕΔΑ συνέβαλε με τις διαπιστώσεις της.⁴ Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην τελευταία έκθεσή της για το κράτος δικαίου στην Ελλάδα σημειώνει ότι ο χώρος της κοινωνίας των πολιτών υποβαθμίστηκε το 2023 από **περιορισμένους σε εμποδιζόμενος** λόγω ανησυχιών σχετικά με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που εργάζονται με πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο και τη μη αντιμετώπιση της προστασίας των δημοσιογράφων.⁵ Η δε Έκθεση της ΕΕΔΑ για τα δικαιώματα των μεταναστών στα σύνορα εμπεριέχει ειδικό κεφάλαιο για τα ζητήματα λογοδοσίας για παραβιάσεις ανθρωπίνων

¹ Η παρούσα Ανακοίνωση υιοθετήθηκε από την Ολομέλεια της ΕΕΔΑ. Εισηγητές/-τριες: Γιάννης Ιωαννίδης, Α' Αντιπρόεδρος ΕΕΔΑ, Αλέξανδρος Κωνσταντίνου, Προεδρεύων Γ' Τμήματος ΕΕΔΑ και Εύα Τζαβαλά, Συντονίστρια Ειδικού Επιστημονικού Προσωπικού ΕΕΔΑ.

² Human Rights Council, Visit to Greece: Report of the Special Rapporteur Mary Lawlor on the situation of human rights defenders, 2 March 2023, A/HRC/52/29/Add.1.

³ General Assembly, Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders, "[Refusing to turn away: human rights defenders working on the rights of refugees, migrants and asylum-seekers](#)", A/77/178, 18 July 2022.

⁴ GNCHR, [Reply to the call for inputs of the UN Special Rapporteur](#) on the situation of human rights defenders in preparation of her Report on human rights defenders working on issues related to migration, refugees and asylum, June 2022.

⁵ European Union/Directorate-General for Justice and Consumers, 2023 Rule of Law Report – [Country Chapter Greece](#), 5 July 2023, pp. 37-38. Βλ. Παράλληλα τη συμβολή της ΕΕΔΑ για το κράτος δικαίου στην Ελλάδα και τα ειδικότερα ζητήματα περιορισμού του χώρου δράσης των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε: ENNHRI, [State of the rule of law in the European Union](#), Reports from National Human Rights Institutions, 2023, Greece, pp. 289 et seq.

δικαιωμάτων, μεταξύ αυτών και έναντι υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁶ Το γραφείο του Υπάτου Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου καθώς και η Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης έχουν προβεί σε δηλώσεις σχετικές με συγκεκριμένα περιστατικά στοχοποίησης υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ελλάδα μέσω της άσκησης ποινικών διώξεων για πράξεις έρευνας και διάσωσης και παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας σε μετανάστες και πρόσφυγες.⁷ Σε πρόσφατη επιστολή της προς τον Πρωθυπουργό, η Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης κάλεσε εκ νέου την Ελληνική Κυβέρνηση **να εργαστεί ενεργά** για τη δημιουργία και διατήρηση ενός ευνοϊκού νομικού πλαισίου και ενός πολιτικού και δημόσιου περιβάλλοντος που να ευνοεί τη λειτουργία των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και το έργο των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των ερευνητών δημοσιογράφων και να σταματήσει την ποινικοποίησή τους και άλλες μορφές παρενόχλησης.⁸ Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σε τελευταίο ψήφισμά του για το Κράτος Δικαίου και την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης στην Ελλάδα εξέφρασε αντιστοίχως την ανησυχία του, μεταξύ άλλων για το περιοριστικό κανονιστικό πλαίσιο που διέπει την καταχώριση των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, ιδίως όσον αφορά τις οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα της μετανάστευσης, τις επιθέσεις κατά της κοινωνίας των πολιτών και, ειδικότερα, τις εκστρατείες δυσφήμισης και τη δικαστική παρενόχληση από τις ελληνικές αρχές κατά ακτιβιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις πρόσφατες δίκες κατά εργαζομένων στον ανθρωπιστικό τομέα και ατόμων που παρέχουν ανθρωπιστική βοήθεια σε μετανάστες και πρόσφυγες και κάλεσε τις ελληνικές αρχές να άρουν **αμέσως** και με άμεση ισχύ τους περιορισμούς που επιβάλλονται σε μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) και δημοσιογράφους που καλύπτουν το θέμα της μετανάστευσης, να αποσύρουν τις κατηγορίες και να διασφαλίσουν ότι οι εργαζόμενοι στον ανθρωπιστικό τομέα και οι εθελοντές μπορούν να παρέχουν βοήθεια με ασφάλεια.⁹

Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας στην τελευταία του έκθεση επεσήμανε μεταξύ των βασικών τάσεων τη στοχοποίηση υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εντός της ελληνικής επικράτειας, ιδίως όσων δρουν στα σύνορα, επισημαίνοντας την ανάγκη για δημιουργία πλαισίου προστασίας για τους υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την εγγύηση της ασφάλειας των εργαζομένων στον ανθρωπιστικό τομέα και των μελών της κοινωνίας των πολιτών.¹⁰

⁶ ENNHRI/GNCHR, [National Report on the situation of human rights of migrants at the borders](#), Greece, July 2021, pp. 59-60.

⁷ Office of the High Commissioner for Human Rights, [Press Release](#): Trial of human rights defenders in Greece for helping migrants, 13 January 2023. CoE Commissioner for Human Rights, [Statement](#): Greek authorities should reverse the trend undermining the work of human rights defenders and journalists, 12 January 2023.

⁸ Council of Europe/Commissioner for Human Rights, [Letter to the Prime Minister of Greece](#): Pylos shipwreck: the Greek authorities must ensure that effective investigations are conducted, 28 July 2023.

⁹ [Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου](#) της 7^{ης} Φεβρουαρίου 2024 σχετικά με το κράτος δικαίου και την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης στην Ελλάδα, 2024/2502(RSP), ιδίως παρ. 3, 18 και 20.

¹⁰ <https://rvrn.org/wp-content/uploads/2024/03/ETHSIA-EKTHESH-2022-GREEK.pdf>

Περαιτέρω, στην πρώτη Έκθεση του Μηχανισμού Καταγραφής Περιστατικών Άτυπων Αναγκαστικών Επιστροφών, ο Μηχανισμός καλεί τις ελληνικές αρχές να διασφαλίσουν έναν ευνοϊκό χώρο (enabling environment) για την ανάπτυξη των δράσεων της κοινωνίας των πολιτών και των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, να απλοποιήσουν τις διαδικασίες πιστοποίησης των ΜΚΟ και των εργαζομένων σε αυτές και να απόσχουν από ενέργειες που ποινικοποιούν και στιγματίζουν την ανθρωπιστική δράση και τη δράση υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως δικηγόρων, ιατρών και διασωστών». Όπως τονίζεται στην Έκθεση η παρεμπόδιση δε ή ακόμα και η ποινικοποίηση της δράσης των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δικηγόρων, ιατρών, κοινωνικών λειτουργών, διασωστών κ.α. δημιουργεί έναν ασφυκτικό κλοιό γύρω από τα δημοκρατικά δικαιώματα και της ελευθερίες σε συνολικό επίπεδο.¹¹

Η ΕΕΔΑ, μέσω της ανατροφοδότησης που λαμβάνει από τα μέλη της καθώς και μέσω της λειτουργίας του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας και του Μηχανισμού Καταγραφής Περιστατικών Άτυπων Αναγκαστικών Επιστροφών υπό τη σκέπη της, διαπιστώνει την επιδείνωση της κατάσταση των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη χώρα μας, ιδίως στο χώρο του προσφυγικού και μεταναστευτικού, όπου παρατηρείται ένας αυξανόμενος αριθμός αναφορών για στιγματισμό και δυσφήμιση του έργου των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, για παρεμπόδιση της άσκησης του έργου των ανθρωπιστικών οργανώσεων μέσω παρενόχλησης του προσωπικού που εργάζεται σε αυτές, για καλλιέργεια ενός εχθρικού περιβάλλοντος στη νομοθεσία και την πράξη, για αυθαίρετη σύλληψη και κράτηση προσώπων που παρέχουν νομικές υπηρεσίες σε πολίτες τρίτων χωρών καθώς και για άσκηση ποινικών διώξεων σε Έλληνες και αλλοδαπούς για πράξεις που εμπίπτουν στον τομέα εργασίας τους..

Προκειμένου να σχηματίσει τεκμηριωμένη άποψη για τη σημερινή κατάσταση στον τομέα αυτό, η ΕΕΔΑ προχώρησε τον Νοέμβριο του 2023 σε από κοινού συνεδρίαση των Α' και Γ' Τμημάτων της, κατά την οποία πραγματοποιήθηκε ακρόαση προσώπων και φορέων, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 18 παρ. 4 του Ν. 4780/2021. Το θέμα της συνεδρίασης (και ακρόασης) ήταν «Υπερασπιστές Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που δραστηριοποιούνται στο πεδίο του προσφυγικού/μεταναστευτικού: ζητήματα προστασίας».

Σε αυτήν κλήθηκαν να παραστούν αρμόδιοι φορείς της Πολιτείας, διεθνείς οργανισμοί, επιστημονικοί σύλλογοι και οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στο πεδίο του προσφυγικού/μεταναστευτικού ώστε να μεταφέρουν την εμπειρία τους από τον τομέα αρμοδιότητας ή δραστηριότητας ενός εκάστου. Με λύπη της η ΕΕΔΑ διαπίστωσε ότι στην πλειοψηφία τους, οι φορείς της Πολιτείας δεν ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση της να παραστούν για να ενημερώσουν τα μέλη για συναφή ζητήματα αρμοδιότητάς τους. Η ΕΕΔΑ υπενθυμίζει την υποχρέωση των λειτουργικών συνδέσμων των Υπουργείων να ενημερώνουν την Ολομέλεια και τα Τμήματα της ΕΕΔΑ για τα ζητήματα που βρίσκονται στην ημερήσια διάταξη και αφορούν κάθε Υπουργείο, κατά λόγο αρμοδιότητας. Από πλευράς λοιπών

¹¹ https://nchr.gr/images/pdf/RecMechanism/_fin.pdf

αρμοδίων φορέων, διεθνών οργανισμών και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, υπήρξε ευρεία συμμετοχή.

Κατά την ακρόαση επισημάνθηκε ιδίως ένα κλίμα φόβου, ανασφάλειας και κινδύνου για την προσωπική ασφάλεια των εργαζόμενων/εθελοντών που είναι διάχυτο στο πεδίο, ως συνέπεια της δυσφήμισης/«δαίμονοποίησης» και στοχοποίησης της δράσης των μη κυβερνητικών οργανώσεων στην Ελλάδα. Κατά γενική ομολογία, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών παρέχουν σημαντικό κοινωνικό έργο, συνδράμοντας την Πολιτεία στην παροχή υπηρεσιών στους πολίτες τρίτων χωρών, διευκολύνοντας αντίστοιχα την πρόσβαση των πολιτών τρίτων χωρών στα αγαθά και στις υπηρεσίες που δικαιούνται βάσει της εθνικής και ενωσιακής νομοθεσίας. Παρόλα αυτά, δεν απολαμβάνουν ενός κλίματος εμπιστοσύνης και ασφάλειας ώστε να ενθαρρύνονται στις δράσεις τους. Αντιθέτως, οι υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων που δραστηριοποιούνται στο πεδίο του μεταναστευτικού και το προσφυγικό βρίσκονται συχνά στο «στόχαστρο» ρητορικών μίσους από επίσημους φορείς, παρενόχλησης και λεκτικών επιθέσεων από όργανα της Πολιτείας, ακόμα και ερευνών για τη δήθεν συμμετοχή τους σε εγκληματικά δίκτυα διακίνησης παράτυπων μεταναστών ή διευκόλυνσης εισόδου αυτών στην Ελληνική Επικράτεια ή/και απειλής ποινικοποίησης του έργου τους. Αναφέρθηκε ότι ακόμη και εάν οι εν λόγω έρευνες δεν καταλήγουν εν τέλει σε επίπεδο ποινικής διερεύνησης ή τυχόν κατηγορίες καταπίπτουν ενώπιον Δικαστηρίων, λειτουργούν ακριβώς ως μέσο δυσφήμισης της δουλειάς των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Επισημάνθηκε π.χ. μεταξύ άλλων η από 29-7-2023 ανακοίνωση της Ελληνικής Αστυνομίας¹² στην οποία ευθέως στοχοποιείται οργάνωση της κοινωνίας των πολιτών και η παροχή ιατρικών υπηρεσιών σε νεοεισερχόμενους πολίτες τρίτων χωρών και η εκκίνηση ποινικής διαδικασίας εις βάρος του Π. Δημητρά.¹³ Η Εθνική Επιτροπή σημειώνει επίσης την αθώωση τον Ιανουάριο του 2024, 16 μελών μη κυβερνητικής οργάνωσης που παρείχε ανθρωπιστική βοήθεια στη Λέσβο,¹⁴ για τα αδικήματα της κατασκοπείας και της παροχής πληροφοριών σε εγκληματική οργάνωση με σκοπό τη διάπραξη αξιόποινων πράξεων σε βαθμό πλημμελήματος, μετά από 6 ετών μακρόσυρτων ποινικών διαδικασιών. Υπενθυμίζεται ότι για τη συγκεκριμένη υπόθεση είχαν επανειλημμένα απευθυνθεί στην Ελληνική Κυβέρνηση, η Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης¹⁵ και Ειδικοί Εισηγητές του ΟΗΕ,¹⁶ εκφράζοντας τη βαθιά τους

¹² <https://www.astynomia.gr/2023/07/29/29-07-2023-diakrivothike-i-drasi-organomenou-egklimatikou-diktyou-apoloumeno-apo-dyo-2-egklimatikes-organoseis-ta-meli-ton-opoion-drastiriopoiountan-systimatika-sti-diefkolynsi-tis-paranomis-ei/>

¹³ Βλ σχετικά την Επιστολή των Ειδικών Εισηγητών του ΟΗΕ για ΥΑΔ και τα δικαιώματα των Μεταναστών προς την ελληνική Κυβέρνηση, AL GRC 3/2022, 28 December 2022, όπου μεταξύ άλλων τονίζεται ότι «η κίνηση ποινικής διαδικασίας με βάση την πράξη της κοινοποίησης πληροφοριών στις ελληνικές αρχές σχετικά με την παρουσία προσώπων στην ελληνική επικράτεια που επιθυμούν να ασκήσουν το δικαίωμά τους να ζητήσουν άσυλο θα ήταν ασυμβίβαστη με το διεθνές δίκαιο και τα διεθνή πρότυπα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ιδίως με τη Διακήρυξη του ΟΗΕ για τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων».

<https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=27791>

¹⁴ <https://www.euronews.com/2024/01/31/greek-court-acquits-aid-workers-who-helped-rescue-migrants-crossing-in-small-boats>

¹⁵ <https://www.coe.int/el/web/commissioner/-/greek-authorities-should-reverse-the-trend-undermining-the-work-of-human-rights-defenders-and-journalists>

ανησυχία σχετικά με την ποινική διαδικασία, «η οποία φοβόμαστε ότι θα μπορούσε να ισοδυναμεί με την ποινικοποίηση του έργου τους για την προστασία του δικαιώματος στη ζωή στη θάλασσα και την παροχή ζωτικής σημασίας βοήθειας σε μετανάστες και πρόσφυγες» και «τις κατηγορίες που φαίνεται να συγχέουν τις επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης με τη 'δευκόλυση παράνομης εισόδου'». Σημειώνετε επιπλέον, η αθώωση πολίτη, ο οποίος είχε συνελήφθη και κατηγορηθεί για το αδίκημα της δευκόλυση παράνομη διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια και για δυσχέραση ερευνών των ελληνικών αρχών, εξαιτίας της παροχής νερού και τροφής σε 11 νεοαφιχθέντες.¹⁷ Οι συμμετέχοντες στην ακρόαση της ΕΕΔΑ επεσήμαναν και λοιπά προσκόμματα που αντιμετωπίζουν οι οργανώσεις στην εύρυθμη λειτουργία τους, όπως οι αυξημένες διατυπώσεις για την εγγραφή των οργανώσεων και των μελών τους στα αντίστοιχα μητρώα του Υπουργείου Μεταναστευσης και Ασύλου. Ειδική μνεία έγινε στους δικηγόρους, οι οποίοι αποτελούν ξεχωριστή κατηγορία υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Καταγγελίες έχουν έρθει εις γνώση Δικηγορικών Συλλόγων (Θεσσαλονίκης και Αθηνών) για περιπτώσεις παρακώλυσης του έργου τους και στοχοποίησης κατά την άσκηση του λειτουργήματός του.¹⁸ Ιδίως δε ο Δικηγορικός Σύλλογος της Αθήνας έχει ήδη εκδώσει την υπ' αριθμ. 143/2023 Γνωμοδότηση συναφώς.¹⁹

Εν συνεχεία, το Α' και Γ' τμήμα της ΕΕΔΑ συνήλθαν εκ νέου σε συνεδρίαση κατά τη διάρκεια της οποίας είχαν συνάντηση εργασίας με δημοσιογράφους υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων που καλύπτουν θέματα προσφυγικού/μεταναστευτικού. Οι συμμετέχοντες ανέφεραν αρχικά ότι τα τελευταία χρόνια έχει κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους και όταν καλύπτουν θέματα προσφυγικά/μεταναστευτικά, αντιμετωπίζουν δυσκολίες πρόσβασης στην πληροφορία και στις πηγές εξαιτίας άρνησης των Υπουργείων να παράσχουν στοιχεία, συχνά με την επίκληση λόγων προσωπικών δεδομένων ή απορρήτου. Ομοίως δεν είναι ελεύθερη η πρόσβαση τους στον προσφυγικό πληθυσμό που φιλοξενείται σε δομές υποδοχής και φιλοξενίας. Η Εθνική Επιτροπή υπενθυμίζει ότι στην υπόθεση *Szuronecz κατά Ουγγαρίας*²⁰ το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου διαπίστωσε ότι η άρνηση πρόσβαση δημοσιογράφου για επικαλούμενους λόγους προστασίας ιδιωτικής ζωής και ασφάλειας δεν αποτελούσαν επαρκή βάση για τον περιορισμό αυτό και διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 10 ΕΣΔΑ, υπογραμμίζοντας εκ νέου τον "εποπτικό" ρόλο ('*watchdog*') των μέσων ενημέρωσης και το γεγονός ότι η παρουσία τους αποτελεί εγγύηση για τη διασφάλιση της λογοδοσίας των αρχών. Επιπλέον, οι δημοσιογράφοι που καλύπτουν θέματα προσφυγικού έρχονται συχνά αντιμέτωποι με καταχρηστικές αγωγές (SLAPPs) για την άσκηση του επαγγέλματός τους ενώ συχνές είναι και οι λεκτικές επιθέσεις ή ρητορικές μίσους από επίσημους φορείς της Πολιτείας ή ιδιώτες με την ανοχή οργάνων της Πολιτείας. Τέλος, αναφέρθηκε η περίπτωση δημοσιογράφου που τέθηκε υπό παρακολούθηση από την

¹⁶ <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=26828>

¹⁷

https://www.gcr.gr/media/k2/attachments/GCR_OXFAM_STC_Advocacy_Update_July_2022_final_GR_23822.pdf

¹⁸ Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, Ψήφισμα για τη σύλληψη συναδέλφου, 13.7.2023. Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών, Γνωμοδότηση αρ. 143, 11.9.2023.

¹⁹ Όπ. παρ.

²⁰ Αριθμός προσφυγής 15428/16, Απόφαση της 08.10.2019.

Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών, εξαιτίας σύμφωνα με τα αναφερόμενα τη δημοσιογραφικής του ενασχόλησης με θέματα προσφυγικού.²¹

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω και υπό το φως

- α) των διεθνών κανόνων και των κατευθυντήριων γραμμών που ορίζουν τις υποχρεώσεις των κρατών και τα δικαιώματα των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την ειρηνική ανάπτυξη των δράσεων τους,
- β) των συστάσεων διεθνών και ευρωπαϊκών οργάνων που παρακολουθούν την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη χώρα μας και έχουν επανειλημμένα εκφράσει ανησυχία ως προς το καθεστώς των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων που δραστηριοποιούνται στο προσφυγικό και το μεταναστευτικό στην Ελλάδα,
- γ) της ρητής εξαίρεσης, σε διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα, **συμπεριλαμβανομένων των Κατευθυντήριων Οδηγιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής**, της παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας από την ποινικοποίηση της διακίνησης μεταναστών ή της διευκόλυνσης παράνομης εισόδου, διέλευσης και διαμονής αλλοδαπού, και
- δ) της ad hoc νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπόθεση C-821/19, σύμφωνα με την οποία «η παροχή συνδρομής προς υποβολή ή κατάθεση αιτήσεως ασύλου στο έδαφος κράτους μέλους [...] δεν μπορεί να θεωρηθεί ως δραστηριότητα η οποία ευνοεί την παράνομη είσοδο ή διαμονή υπηκόου τρίτης χώρας ή ανιθαγενή στο έδαφος κράτους μέλους, «η εν λόγω βοήθεια δεν είναι δυνατόν να εξομοιωθεί με υποβοήθηση παράνομης διαμονής» (παρ. 138-139) και το Δίκαιο της Ένωσης δεν επιτρέπει την «ποινικοποίηση στο εσωτερικό δίκαιο τη συμπεριφορά οποιουδήποτε προσώπου παρέχει, στο πλαίσιο δραστηριότητας οργάνωσης, βοήθεια προς υποβολή ή κατάθεση αιτήσεως ασύλου στο έδαφός της» (παρ.144) καθώς και την απαγόρευση προσέγγισης των εξωτερικών συνόρων οποιουδήποτε προσώπου για το οποίο υπάρχουν υποψίες ότι έχει παράσχει, στο πλαίσιο δραστηριότητας οργάνωσης, βοήθεια προς υποβολή ή κατάθεση αιτήσεως ασύλου στο έδαφός της (παρα. 164),

η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου,

απευθύνει **επείγουσα έκκληση στην Πολιτεία** ώστε,

- Να επιδείξει **μηδενική ανοχή σε φαινόμενα παρενόχλησης, επιθέσεων, ρητορικής μίσους και κάθε άλλης στοχοποίησης υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων από επίσημους κρατικούς φορείς**, υιοθετώντας μια συνεκτική πολιτική πρόληψης παρόμοιων φαινομένων, συμφώνως και με τη σύσταση του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας για την προώθηση δράσεων για την αντιμετώπιση της

²¹ Ψήφισμα Γενικής Συνέλευσης ΕΣΗΕΑ, 16.11.2021.

ρητορικής μίσους και του θεσμικού ρατσισμού εις βάρος προσφύγων και μεταναστών και των υπερασπιστών τους.²²

- Να διασφαλίσει ένα ευνοϊκό περιβάλλον (enabling environment) δια του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και λοιπών υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, λαμβάνοντας υπόψη με τη δέουσα σοβαρότητα τις επαναλαμβανόμενες Συστάσεις διεθνών και ευρωπαϊκών οργάνων. Η ΕΕΔΑ είναι έτοιμη να παράσχει την τεχνογνωσία της, βάσει και της εμπειρίας που διαθέτει από τη συμμετοχή της στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Εθνικών Θεσμών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων²³ και την Παγκόσμια Συμμαχία Εθνικών Θεσμών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων όπου το ζήτημα των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει διεξοδικά μελετηθεί.²⁴ Σε αυτό το πλαίσιο **θα πρέπει να αναθεωρηθούν άμεσα οι προϋποθέσεις εγγραφής των μη κυβερνητικών οργανώσεων και των μελών αυτών στα Μητρώα του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου** ώστε να μην επιβαρύνουν δυσανάλογα τη δράση των οργανώσεων, σύμφωνα και με τη σύσταση μεταξύ άλλων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην έκθεσή της για το κράτος δικαίου στην Ελλάδα το 2022,²⁵ με την οποία μέχρι και σήμερα οι Ελληνικές Αρχές δεν έχουν συμμορφωθεί.
- **Να απέχει από την άσκηση ποινικών διώξεων** κατά οργανώσεων ή άλλων κατηγοριών υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων για την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας σε πολίτες τρίτων χωρών ή για την άσκηση του λειτουργήματός τους (π.χ. δικηγόροι, δημοσιογράφοι).

Για όσους δε ήδη εκκρεμεί η ποινική διαδικασία, **να εξασφαλίσει τα δικαιώματα των κατηγορουμένων και μια ταχεία εκδίκαση των υποθέσεων, σύμφωνα με τις εγγυήσεις μεταξύ άλλων του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ.** Ειδικότερα, για τους δικηγόρους, να εναρμονίσει τη μεταχείρισή τους από τα αρμόδια κρατικά όργανα σύμφωνα με τις συστάσεις του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών (βλ. σχετική Γνωμοδότηση). **Σημειώνεται ότι η κατάχρηση της ποινικής διαδικασίας συνιστά ανεπίτρεπτο μέτρο για τον «περιορισμό» της δράσης οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Κρατικές κυρώσεις ποινικής ή αστικής φύσης, οι οποίες έχουν τιμωρητικό χαρακτήρα και στόχο να αποθαρρύνουν τα πρόσωπα από τη συμμετοχή τους σε ενώσεις (ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι) συνιστούν αντίποινα και απαγορεύονται.**

²² Βλ. Ετήσια Έκθεση 2022.

²³ Πλατφόρμα του Ευρωπαϊκού Δικτύου Εθνικών Θεσμών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για τους υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπου το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας που συντονίζει η ΕΕΔΑ με το Γραφείο της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα από το 2011 προωθείται ως καλή πρακτική. Βλ. και σχετικό [Δελτίο Τύπου](#).

²⁴ Βλ. ενδεικτικά GANHRI, [The Marrakech Declaration](#) “Expanding the civic space and promoting and protecting human rights defenders, with a specific focus on women: The role of national human rights institutions”, 12 October 2018.

²⁵ Έκθεση του 2023 για το κράτος δικαίου – Κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Ελλάδα.

- **Να διασφαλίσει την ακώλυτη άσκηση του δημοσιογραφικού λειτουργήματος και να λάβει μέτρα προστασίας και αποζημίωσης** για τα θύματα «στρατηγικών αγωγών κατά της δημόσιας συμμετοχής (SLAPPs)» στο πλαίσιο της σχετικής Σύστασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής²⁶. Οι δε κατέχοντες δημόσια θέση οφείλουν να απέχουν από την άσκηση τέτοιων αγωγών. Σημειώνεται ότι σε επίπεδο ΕΕ πολιτική συμφωνία επιτεύχθηκε πρόσφατα σε επίπεδο Συμβουλίου και Κοινοβουλίου για την υιοθέτηση ενός πλαισίου κανόνων για την προστασία των θυμάτων και την πρόληψη του φαινομένου.²⁷ Στο Συμβούλιο της Ευρώπης, ανάλογη σύσταση για την πρόληψη και την αντιμετώπιση καταχρηστικών αγωγών βρίσκεται στο τελικό στάδιο επεξεργασίας ενώπιον της Επιτροπής Υπουργών.²⁸

Αποφασίζει, η παρούσα Δήλωση να κοινοποιηθεί προς ενημέρωση στην Εισαγγελία του Αρείου Πάγου.

²⁶ Σύσταση (ΕΕ) 2022/758 της Επιτροπής της 27ης Απριλίου 2022 σχετικά με την προστασία των δημοσιογράφων και των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από προδήλως αβάσιμες ή καταχρηστικές δικαστικές διαδικασίες προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού («στρατηγικές αγωγές προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού»).

²⁷ [Πρόταση Οδηγίας](#) για την προστασία των προσώπων που προβαίνουν σε ενέργειες συμμετοχής του κοινού από προδήλως αβάσιμες ή καταχρηστικές δικαστικές διαδικασίες («στρατηγικές αγωγές προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού»), SWD(2022) 117 final.

²⁸ [Draft Recommendation](#) CM/Rec(20XX)XX of the Committee of Ministers to member states on countering the use of SLAPPs, MSI-SLP(2022)07 Revised draft.